IVAN MUŽIĆ

IZRAEL I ANTIKRIST

IVAN MUŽIĆ

IZRAEL I ANTIKRIST

crkva u svijetu

SPLIT — 1979.

Ivan Mužić: IZRAEL I ANTIKRIST

»Radovi« 2

Izdavač: Crkva u svijetu — Split
Knjižnica »Radovi«
Odgovara: Dr. Drago Šimundža,
Zrinsko-frankopanska 14, Split
Tisak: Tiskara DES — Split

TEOLOŠKI I POVIJESNI POJAM ANTIKRISTA

Bog je u ljudskom rodu izabrao jedan narod, židovski, koji je inače bio i ostao što i svaki drugi narod i u kojem se ogleda tipična ljudska, dakle židovska i bilo koja naša povijest i uopće sva povijest. U njemu je simboliziran čovjek (adam), koji u cijelom svojem postojanju, stalno potican na zlo od Sotone, raskida zajedništvo s Bogom, jer sam želi postati kao Bog, koji razlučuje dobro i zlo. Bog je sklopio savez s Izraelom i nazvao izraelski narod svojim narodom, pa mu za vjernost darovao zemlju Kanaan. Svaki put, kad se taj narod odvrati od pravoga Boga i raskine sklopljeni savez, započinje iznova jedna u nizu njegovih povijesnih drama, u kojima tada kulminira progonstvo iz zemlje. Bog, koji tako kažnjava svoj narod iz ljubavi, da ga očisti, odredio je, da Izrael usprkos svim progonima opstane i da postoji do svršetka vremena kao posebni izabrani narod i kao simbol svakog pojedinog naroda, čovjeka i čovječanstva uopće. Istodobno postojanje Židova kao posebnog naroda usprkos najstrašnijim progonima ostaje očiti znak Božje nazočnosti u svijetu. Pravi Bog je tome narodu darovao jednu, kanaansku zemlju

i kada taj narod za kaznu bude raspršen među druge narode.[1]

Židovi su smisao života shvatili kao služenje Bogu tako da su njihovi proroci sve patnje svoga naroda doživljavali kao kaznu Božju za počinjene grijehe. Židovska masa, slična masi u svakom drugom narodu, bila je sklona čudesno izbavljenje iz egipatskog sužanjstva ili osvojenje zemlje Kanaan pripisati samo svojemu naporu. Izvorno židovsko očekivanje osobnog Mesije, koji će donijeti pravdu na zemlju, pretvorilo se nakon nekoliko židovskih povijesnih tragedija i u želju za ostvarenje židovske zemaljske slave i prevlasti u svijetu.

Pojam Boga u Židova uključuje spasenje svih ljudi, koji preko Izraela treba da upoznaju pravoga Boga. Židovsko očekivanje Mesije bilo je osobito intenzivno u vrijeme Kristova dolaska, dakle u vrijeme rimskog gospodstva nad Židovima.

U židovskoj masi, koja je raspela Krista, očitovana je sva masa povijesti, koja je uvijek protiv raspetog Mesije i koja neprestano žudi za kraljevstvom sreće na zemlji. Krist nije mogao odbaciti židovsku gomilu, koja čini većinu židovskog naroda, jer bi time istodobno odbacio svaku gomilu, dotično svaki narod. Pavao uči, da Bog nije od sebe odbacio svoj narod, koji je unaprijed izabrao (Rim 11, 2). Što Izrael nastoji steći,

[1] Usp. Martin Buber, *Israel und Palästina,* Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1968, str. 30, 42, 56, 92. i Jacques Maritain, *Il mistero di Israele e altri saggi,* Morcelliana, Brescia, 1964, s. 176.

to nije postigao, ali izabranici to postigoše, dok ostali otvrdnuše kao što je i pisano (Rim 11, 7—8). Posrtajem Židova došlo je spasenje poganima, da se Židovi potaknu na natjecanje, tako da taj posrtaj Židova znači bogatstvo za svijet (Rim 11, 11—12). Pavao osuđuje Židove, koji su ubili Isusa i koji progone kršćane kao neprijatelje svim ljudima (1 Sol 2, 15—16), ali on je svjestan posebnosti i trajnosti židovskog naroda u povijesti spasenja. Otvrdnuće jednog dijela Izraela traje, dok pogani ne uđu u potpunom broju, a tada će se sav Izrael spasiti (Rim 11, 25—26). Iz tih Pavlovih riječi nedvojbeno proizlazi, da će Židovi kroz svu povijest ostati očuvani kao poseban narod, a to također znači, da neće biti uništeni ni od jednog drugog naroda. Pavao dalje dodaje, da su Židovi s obzirom na Radosnu vijest doduše neprijatelji radi »nas« drugih, ali s obzirom na izbor oni su ljubimci zbog otaca, jer su Božji darovi neopozivi kao i poziv (Rim 11, 28—29). Kad je Ivan pisao, riječ Židov nije bila više narodnosna oznaka, nego povijesno utemeljen teološki naziv, i kad je riječ o Židovima, koji su raspeli Isusa, u dubljem smislu je riječ i o svim nevjernicima, jer je Ivan sklon Židova učiniti tipom nevjernika.[2] Autor Apokalipse zove Židove, koji su protiv Krista, »sinagogom Sotone«, a to je oznaka, koja vrijedi za sve neprijatelje Kristove.

Kad su Židovi nakon Kristova raspeća, god. 70, bili poraženi od Rimljana i prognani, u njima

[2] *Vocabulaire de théologie biblique,* u redakciji Xaviera Léon-Dufoura, Les Editions du Cerf, Paris 1966, s. 513.

je ostala neizbrisiva nada u povratak u Obećanu zemlju. Sam je Krist, prorokujući opustošenje Jeruzalema, naveo kako će Židovi padati od oštrice mača, kako će ih odvoditi kao zarobljenike među sve narode i kako će Jeruzalem gaziti neznabošci (oni, koji ne vjeruju u pravoga Boga), »dok se ne ispune vremena neznabožaca« (Lk 21, 20—24). Dakle, iz smisla Kristovih riječi može se zaključiti, da će Jeruzalem, dotično Izrael, jednoga dana prestati biti gažen.

Evanđeoska poruka o posljednjim vremenima posebno je zanimljiva u odnosu na Židove. Krist, prema Mateju, ističe, kako će prije njegova drugog dolaska doći mnogi pod njegovim imenom govoreći, da su Mesije, i mnoge zavesti, kako će biti ratova naroda protiv naroda i kraljevstva protiv kraljevstva, gladi i potresa, kako će tada nastati progon kršćana, dok će se Radosna vijest propovijedati po svem svijetu, svim narodima za svjedočanstvo. Krist opominje vjerne da, kad vide »grozu pustoši«, o kojoj govori Danijel, gdje stoji na »svetom mjestu«, neka tada oni, koji budu u Judeji bježe u gore (Mt 24, 4—31). Marko jednako interpretira Kristove riječi s neznatnim dopunama, a također donosi opomenu, da bježe u gore oni, koji budu u Judeji (Mk 13, 5—37). Iz opisa posljednjih vremena u Mateja i Marka očito je, da će posebno središte tih događaja biti u Palestini.

U svezi s kazivanjem o posljednjim vremenima posebno je zanimljivo gledanje na ulogu Antikrista (anti-Mesije) u njima. Novozavjetni pojam o Antikristu kao neprijatelju Božjem u posljednjim

događajima nadahnut je slikama i idejama iz židovskog Starog zavjeta. U židovstvu je mnogo prije Danijela bilo prošireno očekivanje velikog, sveopćeg otpada od Boga u posljednjim vremenima.[3] Stara židovska literatura ne zna za pojavu jednog osobnog Antikrista.[4] Ipak, u kasnom židovstvu očekivao se posljednji napad Bogu neprijateljske moći protiv Izraela koja će se utjeloviti u jednom bezbožnom vladaru.[5]

Iz novozavjetnih tekstova da se zaključiti, kako su pojedinci suprotstavljeni Kristu antikristi i kako je duh svijeta antikristovski duh. Ne može se isključiti mogućnost, da se u nekima od tih tekstova misli na posebnog Antikrista, koji bi se pojavio u posljednjim događajima i kojemu bi svi prijašnji antikristi bili samo preteče. Čini se, da Krist misli na takvog Antikrista, kad govori Židovima, da je došao u ime Oca svojega i da ga ne primaju, a da će, dođe li tko drugi u svoje ime, njega primiti (Iv 5, 42—43).

Pavao, koji ne sumnja, da tajna bezakonja već djeluje, uči (2 Sol 2, 3—12), kako će prije drugog Kristova dolaska doći do velikog otpada od vjere i da će se tada pojaviti Čovjek grijeha, Sin propasti, Bezbožnik, čiji će dolazak uz pomoć Sotone biti popraćen silom, čudesima i zavođenjem onih, koji propadaju kao kazna zato, što nisu prihvatili ljubavi prema istini, da bi se spasili. Bog im šalje djelovanje zablude da po-

[3] M. Friedländer, *Der Antichrist in den vorchristlichen jüdischen Quellen*, Göttingen, 1901, s. 128.
[4] *Enciclopedia cattolica*, I, 1949, s. 1434.
[5] *Lexikon für Theologie und Kirche*, I. sv., Herder Verlag, Freiburg, 1957, s. 634.

vjeruju laži, da budu osuđeni svi, koji nisu vjerovali u istinu, nego su pristali uz nepravednost. Gospodin će Bezakonika pogubiti dahom svojih usta i uništiti sjajem svoga dolaska. Iz Pavlovih riječi, da će se taj Božji protivnik uzdignuti protiv svega, što ljudi zovu Bogom ili drže za sveto, tako da »zasjedne i u Božji hram«, pokazujući sebe da je Bog, može se zaključiti, da će se on posebno pojaviti u Jeruzalemu, a iz toga opet slijedi, da će u tom gradu biti i uništen. Očito je, da Pavao govoreći o Bezbožniku misli na Antikrista.

Iz navedenih novozavjetnih tekstova slijedi, da će pred dolazak Antikrista porasti zlo, i to konkretno u otpadu od vjere. To se može zaključiti i iz slijedećih Kristovih riječi: »Ali, hoće li Sin čovječji, kad dođe, naći vjere na zemlji?« (Lk 18, 8).

Ivan je jedini, koji u Novom zavjetu spominje riječ Antikrist (1 Iv 2, 18—22). Iz njegovih riječi može se zaključiti, kako on misli, da Antikrist prethodi posljednjim vremenima. Ivan spominje i mnoge antikriste, jer je to svaki lažac, koji niječe da je Isus Krist, koji niječe Oca i Sina, a takvih je uvijek bilo, i to su u stvari antikristi prethodnici velikog Antikrista. Ivan nastavlja da svaki duh, koji ne priznaje da je Isus Krist došao u tijelu nije od Boga, da je to duh Antikrista. »O kojemu ste čuli da dolazi, a već je sada u svijetu« (1 Iv 4, 2—3). Ivan upozorava, da su se u svijetu pojavili mnogi zavodnici, koji ne priznaju, da Isus dolazi kao utjelovljeni Mesija pa dodaje da je svaki takav Antikrist (2 Iv 7). Ivan

iz činjenice da je mnogo antikrista zaključuje, da je blizu posljednje vrijeme, tako da se i iz toga vidi posebno shvaćanje vremena u Novom zavjetu. Središte se vremena za vjernike ne nalazi u budućnosti, ono je u prošlosti i samo kraj još mora doći, tako da je sadašnje vrijeme sve vrijeme između uskrsnuća i povratka Kristova.[6] Međutim, neposredno očekivanje drugog Kristova dolaska od prvih kršćana već je Pavao ispravljao (2 Sol 2, 3—8).

Osjećajem takve sadašnjosti nadahnut je i eshatološki smisao **Apokalipse.** U njoj antikristovska politička vlast uz pomoć lažnog učenja (pseudoreligije) nastoji zavladati mišlju i djelima ljudi na zemlji. Iza ovih »zvijeri«, koje se suprotstavljaju nebeskim snagama, koje predvodi arkanđeo Mihovil — zaštitnik Izraela, stoji Sotona. Predznaci su konačnog svjetskog sukoba nevolje univerzalnih dimenzija. Autor **Otkrivenja,** koji nevjerne Židove naziva »sinagogom Sotone«, nadahnut je starozavjetnim židovskim simbolima, tako da je i ženu, koja simbolizira novi Izrael kao vjersku zajednicu Židova kršćana i nežidova kršćana ukrasio mjesecom od dvanaest zvijezda, koje označuju dvanaest izraelskih plemena. Središte posljednjih događaja prorok stavlja u Jeruzalem (Ap 11, 1—13). Tako se u Palestini, u kojoj se rodio Krist, završava ljudska povijest.

U zemlji prvog Kristova dolaska i Božjeg raspinjanja događa se drugi, posljednji Kristov dolazak u slavi vidljive pobjede nad svim demonskim

[6] Oscar Cullmann, *Cristo e il tempo,* Mulino, Bologna, 1965, s. 91—131.

snagama. **Apokalipsa** je sva nadahnuta simbolikom i jezikom židovskog Starog zavjeta, kao i mišlju, da je Izrael u središtu povijesti spasenja i da je sudbina drugih naroda povezana sa sudbinom Izraela. Prorok nastavlja »proricati o mnogim pucima, narodima, jezicima i kraljevima« (Ap 10, 11), i to u jedinstvenoj svjetskoj povijesti (Ap 13, 7—14, 6).

Iz **Apokalipse** se također očituje pojava velikog otpada. Demonske snage, koje inače djeluju kroz svu ljudsku povijest, u ovim događajima toliko su angažirane, da se s malo dobre volje mogu prepoznati. Ljudi ipak ostaju zaslijepljeni, čak većina njih pristupa silama tame. Tako na strani đavla narodi Goga i Magoga hoće da unište Izrael, dotično narod Božji uopće. Te snage zla toliko su jake, da je ostatak vjernih prema njima nemoćan, i taj ostatak spasava direktna Božja intervencija, koja se pokazuje nužna za uništenje poraslog zla u posljednjim vremenima. U **Otkrivenju** (13, 4—18) u zvijeri — Kristovu neprijatelju, koji se pojavljuje u Jeruzalemu, gleda se Antikrist. Bilo da se radi o jednom Antikristu kao osobi, koja utjelovljuje i simbolizira đavolsko zlo na svršetku vremena, bilo da se radi o mnogo antikrista u povijesti, jasna je konačna pobjeda Božja. Antikristovska politička vlast i duhovna moć bivaju uništeni zauvijek. Krist uništava Sotonu dahom svojih ustiju. Ovo je nedvojbena poruka **Apokalipse,** a ona je jedino i važna, dok su druge konkretnosti nebitne.

U apokaliptičkim događajima katastrofa dolazi kao kazna ljudima za njihove grijehe. Ovu židov-

sku ideju prihvatilo je kršćanstvo, tako da se u proročanstvima, u kojima se predviđaju grozote, one predviđaju uvijek pod uvjetom, da se grešnici ne pokaju.

Kad je Krist bio raspet, veliki dio Židova živio je izvan Palestine.[7] Prvi kršćani su bili Židovi i upravo zahvaljujući njima, dakle Židovima, kršćanstvo se počelo posvuda širiti. Nova, kršćanska zajednica vjernika, Židova i nežidova, preuzima kao »novi Izrael« mesijansku misiju u povijesti spasenja. Već u ovoj mladoj zajednici nastajao je antijudaizam, koji se zatim nastavio na Zapadu. Neki »kršćani« bili su to samo imenom i oni su progonili Židove zbog grijeha, u kojima su prepoznavali svoj vlastiti otpad, sebičnost i oholost. U samoj kršćanskoj misli jasno se osjeća, da Židove Bog kažnjava, ali da ih i voli i da neće dopustiti njihovo uništenje, jer samo njemu pripada konačna osuda. Očito je u toj misli, da je židovski narod svojom tragičnom povijesnom sudbinom svjedok Kristove metafizičke istinitosti.

Postoji shvaćanje Antikrista kao kolektivnog pojma zla. U općoj predaji Crkve prevladava misao, da je Antikrist pojedinac, ljudsko biće. Kršćanska tradicija prije svršetka prvog stoljeća vjerojatno pod utjecajem Pavlove II. poslanice Solunjanima zamišljala je nastajanje apostazije prije pojave Antikrista.[8]

[7] Jules Isaac, *Gesù e Israele,* Nardini editore, Firenze, 1976, s. 107—111.

[8] *Béda Rigaux, L'Antéchrist et l'Opposition au Royaume Messianique dans l'Ancien et le Nouveau Testament,* Gembloux, J. Duculot — J. Gabalda et fils, Paris, 1932, s. 268.

Na temelju Starog i Novog zavjeta nastali su od ranih patrističkih spisa preko proročanstava do danas mnogi tekstovi o Antikristu, u kojima ima mnogo zajedničkog i u kojima se život Antikrista shvaća često kao antiteza — imitacija života Kristova.[9]

Antikrist, nadahnut zlim duhom, po shvaćanju većine zavest će ljude i narode lažnom naukom i podložiti ih svojoj kratkotrajnoj (tri i po godine) i univerzalnoj tiraniji. On će ljude pridobivati čudima, davanjem kruha i darivanjem moći, a za uzvrat će tražiti za sebe božanske počasti. Protiv kršćana poduzet će nezapamćene progone. Antikrist će biti od židovske krvi. Židovi će ga primiti i priznati svojim Mesijom i on će Jeruzalem proglasiti svojim glavnim gradom.

Mnogi su, kao sveti oci Irenej i Hipolit, navodili, da će Antikrist biti Židov iz plemena Dan. On će uvjeriti Židove, da je obećani Mesija, a njegova se nauka neće mnogo razlikovati naizgled od židovstva i kršćanstva i on će donijeti svijetu samo zlo. Židovi će otkriti, da je Antikrist lažni Mesija, i suprotstavit će mu se, dotično čut će Ilijin glas i obratiti se, dok će Arkanđeo Mihovil ubiti Antikrista na Maslinskoj gori.

U srednjem vijeku vjerovanje u Antikrista bilo je posebno živo. Marc Bloch u svojoj knjizi **La société féodale** (1949) ističe kako se tada vjernik osjećao na zemlji kao hodočasnik, kojemu je cilj

[9] Usp. Gerald Culleton, *The Reign of Antichrist*, Tan Books and Publishers, Inc. Rockford, Illinois, 1974, s. 224.

bio posve naravno mnogo važniji od zgoda na prolasku, tako da po njemu vjera nije nikad s potpunijim pravom nosila svoje ime, pa zaključuje, da su pobožne duše u svakom lošem vladaru vjerovale da naziru pandže Antikrista, jer je njegovo užasno vladanje trebalo da prethodi Božjem kraljevstvu.[10]

Kad su počela arapska osvajanja Europe u VII. stoljeću, kršćanski je svijet shvatio Muhameda kao Antikrista, a njegovo učenje, koje je nastalo iz židovsko-kršćanske baštine, i to preko apokrifnih izvora, i u kojem se ne priznaje božanstvo Kristovo, u kojem se niječe slobodna volja i osjeća panteizam, ocijenili su kao lažnu nauku pogotovo kad su se osvjedočili da islam pretendira da postane svjetska religija.

U tekstovima o svršetku svijeta često se spominje Antikrist, pa se ponekad navodi i godina njegova pojavljivanja, a također i ističe povratak židova u Obećanu zemlju i njihovo obraćenje.[11] Masakri Židova uoči godine 1000. događali su se u vrijeme, kada masa snažno vjeruje, da će se Antikrist roditi u krilu židovskog naroda.[12] Na Zapadu je nastala prava »dijabolizacija Židova« (Léon Poliakov). U fantaziji puka srednjeg vijeka ta živa svijest o Antikristu bila je poticana osobito dramskim izvedbama (Ludus de Antichristo u XII. stoljeću) i slikovnim izrazom. Kult Antikrista

[10] Usp. Marc Bloch, *Feudalno društvo*, Naprijed, Zagreb, 1958, s. 106—112.
[11] Usp. Paul Vulliaud, *La fin du monde*, Payot, Paris, 1952, s. 225.
[12] Norman Cohn, *Les Fanatiques de l'Apocalypse*, Julliard, Paris, 1962, s. 72.

osjećao se u raznim dualističkim sektama, u kojima se Sotona zamišljao kao ravan Bogu, pa je razumljiva reakcija srednjovjekovnog, vjerskog mentaliteta protiv nositelja ovih hereza.

Pojam Antikrista počeo se upotrebljavati i u profesionalnoj polemici, osobito protiv papinstva, tako da se pape označuju kao antikristi (Wicliff, Hus, Luther). Katolička crkva zabranila je biskupijskom i redovničkom kleru na V. lateranskom koncilu god. 1516. pod prijetnjom ekskomunikacije propovijedanje o vremenu dolaska Antikrista.[13]

Michel Nostradamus (1503—1566), potomak židovskog proročkog plemena Isahar, inače rođen kao katolik, posebno je zapažen i u profetističkoj literaturi o Antikristu. On tada gleda u islamu i »snagama Azije« egzistencijalno ugrožavanje budućnosti Zapada, ali pojavu Antikrista opisuje kao osoban, a ne kao kolektivan pojam.

Misao o Antikristu intenzivno se osjećala i u Rusiji. Zinaida Hipius piše u tekstu pod naslovom **Prava snaga carizma** kako sve što sadrži u sebi užas posljednje savršene laži, izaziva u Rusiji predosjećaj u smislu da se odmah čuje tajanstveno ime Antikrista. Po njoj je legenda o Antikristu nastala pod utjecajem carizma, koji je u svojem skrajnjem razvitku carstva Antikrista potpuno ostvarenje zadnje laži, koji ideal nije mogao potpuno realizirati Petar Veliki, ali narod

[13] Egon von Petersdorff, *Daemonologie*, II. svezak: *Daemonen am Werk*, Verlag für Kultur und Geschichte, München, 1957, s. 415.

Petra Velikog kao prvog cezara prvosvećenika ipak nije bez razloga nazvao Antikristom.[14]

U raskolu g. 1666. i 1667. od službene Ruske pravoslavne crkve odvojili su se pristaše starih obreda (starovjerci), i veći je dio njih proglasio da je prava Crkva od 1666. g. posve nestala sa svijeta i da se od tada živi pod duhovnom vladom Antikrista, koji stoluje u Petrogradu, iz čega se razvila nauka, da se ruska monarhija i Pravoslavna crkva nalaze pod apsolutnom vlašću Antikrista.[15]

U katolicizmu se sačuvala misao, da su nam priopćeni predznaci ponovnog Kristova dolaska, i da su to: naviještanje evanđelja u cijelom svijetu, obraćenje židovskog naroda, nastajanje velikog otpada, pojava Antikrista i kaotično stanje u svijetu.[16]

[14] Dimitrij Merežkovski - Zinaida Hipius - Dimitrij Filozofov, *Car i revolucija*, izdanje I. Đ. Đurđevića, Beograd-Sarajevo, 1919, s. 215—218.

[15] Vladimir Solovljev, *Rusija i Opća crkva*, Kaptol vrhbosanski, Sarajevo, 1922, s. 67—68.

[16] Michael Schmaus, *Katholische Dogmatik*, sv. IV, 2. *Von den Letzten Dingen*, V. izdanje, Max Hueber Verlag, München, 1959, s. 165—195.

KRISTOV DUH ISKLJUČIVOSTI

Kristov dolazak na zemlju središnji je događaj cijele ljudske povijesti. Krist je došao iz ljubavi, da u svijetu uništi kraljevstvo Sotone (Iv 12, 31) i da ga tako spasi. Svijet kao materija divno je Božje djelo, u kojem Sotona, duhovno, osobno biće zla, djeluje po dopuštenju Božjem, i to ograničeno, u vremenu i prostorno, samo među ljudima. On je knez ovoga svijeta (Iv 14, 30), tj. njegova duha bezboštva, i on obilazi kao ričući lav tražeći koga da proždre (1 Pt 5, 8). Onaj koji je od Boga i ne živi u grijehu, nije od ovoga svijeta, jer je sav svijet u vlasti Zloga (1 Iv 5, 19). Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenog sina da ne pogine ni jedan koji u njega vjeruje, nego da ima vječni život, jer Bog nije poslao svoga Sina na svijet da on sudi svijet, nego da se svijet spasi po njemu (Iv 3, 16—17). Krist je jaganjac Božji koji uzimlje grijeh svijeta (Iv 1, 29). On je naučio ljude da uz molitvu za »kruh svagdanji« mole Boga da ih ne uvede u napast koju sprema vrag, i da ih izbavi od njega, Zloga, koji stoji iza svakoga zla. Sva je ljudska povijest povijest borbe sa Sotonom, kojega se čovjek može osloboditi samo uz Božju pomoć. Pavao uči da je, ako je zastrto naše evanđelje,

ono zastrto onima koji propadaju, onima kojima je bog ovog svijeta posve oslijepio nevjerničku pamet, da jasno ne vide svjetlo Radosne vijesti slave Kristove (2 Kor 4, 3—4).

Kršćanin ne smije ljubiti svijeta ni onoga što je u svijetu (1 Iv 2, 15). Kršćani ne pripadaju svijetu, i zato ih svijet mrzi (Iv 15, 19). Oni su pozvani da naviještaju Krista, da promijene bezbožni duh svijeta, koji treba iškupiti. Svijet prolazi kao i njegova požuda (1 Iv 2, 17).

Krist uči da nitko ne može služiti dva gospodara, da se ne brinemo za svoj život, što ćemo jesti ili piti, niti za svoje tijelo, u što ćemo se obući, jer to sve traže pogani, a Otac naš zna da nam je sve to potrebno. »Zato najprije tražite kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, a ostalo će vam se nadodati!« (Mt 6, 24—34).

U Očenašu Krist nas uči da molimo za svoje najnužnije tjelesne potrebe, za kruh svagdanji. U Matejevoj verziji ove molitve ta je prošnja ograničena čak samo na ono što nam »danas« treba. Krist nas uči ne samo vjeri u providnost nego i podlaganju isključivo volji Božjoj (Mt 6, 7—14). Krist nije došao da poboljša materijalni život ljudi, on obećava sreću na nebesima i traži cijeloga čovjeka za sebe. »Ako, dakle, tko hoće ići za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi« (Mt 16, 24). Luka ponavlja te Isusove riječi u istome smislu (Lk 9, 23—26), a zatim dodaje kako je Krist kazao da ne može biti njegov učenik onaj tko dođe k njemu, a više voli svoga oca, majku, ženu,

djecu, braću i sestre, pa čak i svoj vlastiti život, i onaj tko se ne odreče svega što posjeduje (Lk 14, 26—33). Shvaćajući da je nepotpuna ljubav izdaja on je upozorio: »Tko je vjeran u najmanjem, i u najvećem je vjeran; a tko je u najmanjem nepošten, i u najvećem je nepošten« (Lk 16, 10—11). Krist hoće da mu se čovjek preda iz ljubavi, i on sam odbija ponudu Sotone, kad mu on nudi mogućnost da zavlada kruhom, čudom i vlašću. On je došao za sve ljude, ali ga prihvatiše samo pojedinci. Masa je raspela Krista, a za života priključilo mu se potpuno samo dvanaest apostola i nekoliko žena. Krist je na križu, svjestan bijede mase, molio Oca da im oprosti, jer ne znaju što čine. Ali on nije prestao pozivati k sebi svakoga. Njegov je ideal izgradnja osobe, u smislu da svaki čovjek iz mase postane osobnost i da tako mase više ne bude.

Zapadnoeuropski srednji vijek, u kojem je nastalo duhovno jedinstvo romanskih i germanskih naroda, bio je razdoblje djetinje vjere, kakvu inače ne poznaje povijest. U toj vjeri nema osjećaja straha od smrti, vrag se doživljava kao stvarnost, a cilj se života gleda u spasenju duše, tako da se sav život upravlja Bogu. Mase nisu nikada bile bliže Bogu nego tada. Povijesno istraživanje utvrđuje koliko je u toj masovnoj religioznosti bilo straha od pakla, a koliko čiste ljubavi prema Bogu. Pojedinci su, nema sumnje, postizali pravu svetost. Arnold J. Toynbee u svojoj knjizi **A Study of History** ističe da su oni sveci koji su se fizički odvajali od svoje ljudske subraće, stupali u daleko aktivniji odnos s mnogo širim

krugom nego što bi bio onaj koji bi se zatvorio oko njih da su ostali »u svijetu« i proveli svoj život u nekom svjetovnom zanimanju. Oni su, po Toynbeeju, utjecali na svijet iz svojih udaljenih boravišta s većim djelovanjem nego car u glavnom gradu, zato što je njihovo osobno nastojanje za svetošću bilo oblik društvenog djelovanja, koje je ljude pokretalo moćnije nego ijedna svjetovna socijalna služba na političkom području.[1]

Uzrok križarskih ratova bio je potpuno duhovni (osvojenje svetih mjesta) bez ikakvih svjetovnih ciljeva (Henri Pirenne). Franjo Asiški (1182—1226) kao uzor svetosti iskreno je zahvaljivao Bogu za darovanu ljepotu prirode i iz ljubavi prema Bogu i svakom Božjem stvorenju radi Boga, — svjestan da žrtvovanje iz ljubavi ne rasuđuje logički, toliko se trapio da je najvjerojatnije zbog toga teško obolio i prerano umro.

Uz Sveto pismo najčešće pobožno štivo u kršćanskom svijetu postala je knjiga pod naslovom **De imitatione Christi,** koja upravo svojom stoljetnom popularnošću svjedoči da je kršćanstvo prihvaća kao pravi izraz svoje biti. U tom djelu iz XV stoljeća sve je taština osim Boga ljubiti i jedino njemu služiti, a najveća je mudrost preziranjem svijeta težiti za kraljevstvom nebeskim (I knjiga, 1. pogl. st. 3—4). Pisac je savršeno shvatio da čovjeka ne treba ljubiti radi čovjeka, nego da ljude treba ljubiti radi Isusa, a Isusa radi njega samoga (II knj., 8. pogl., st. 4). Nema

●

[1] Arnold J. Toynbee, *Der Gang der Weltgeschichte,* sv. 2/1, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1973, str. 110—111.

spasa duše ni nade u vječni život osim u križu (II knj., 12. pogl., st. 2). Križ je svuda, pa, ako čovjek odbaci jedan, naći će, bez sumnje, drugi, možda i teži, tako da križu ni jedan smrtnik ne može izbjegnuti (II knj., 12. pogl., st. 5—6). Treba prezirati zemaljštinu, malo cijeniti vremenite stvari, tražiti vječne, misliti na vječne, izbjegavati časti, podnositi smutnje, svu nadu u Boga polagati, osim Boga ništa ne željeti i iznad svega Boga žarko ljubiti. Čovjek više napreduje ako ostavi sve negoli ako se bavi dubokoumnim stvarima (III knj., 43. pogl., st. 3—4).[2]

U životu i djelu Ivana od Križa osjećamo također pravi Kristov nauk. Ivan osobno, smatrajući da je Bog iznad svega, nije htio uživati ni u umjetnosti, a radovao se progonima i siromaštvu u životu, uvjeren da tijelo, razum i sva dobra treba da služe čovjeku za postizanje raja. Ivan je želio dušu oslobođenu svih osjetilnih požuda i naslada volje, potpuno siromaštvo duha u odnosu na stvorenja i stvari, umrtvljenje svih, a ne samo grešnih strasti i želja. Duša se, po njemu, može osloboditi tame i grubosti tek onda kad sve požude budu ugašene, kad ne hlepi ni za čim, jer tko nešto ljubi, postaje nesposoban za čisto sjedinjenje s Bogom. U djelu **Uspon na goru Karmel** Ivan od Križa uči umrtvljenje i uništenje

●

[2] Johan Huizinga ističe kako je knjiga *De imitatione Christi* kao najokrepljivije djelo onoga doba postala utjeha stoljeća, knjiga svih vremena za duše koje se odriču svijeta, i u kojoj riječ njezina pisca »toga od svijeta otuđenog čovjeka, krijepi na život više nego riječ bilo koga drugog« (Johan Huizinga, *Jesen srednjega vijeka,* Matica hrvatska, Zagreb, 1964, str. 230—232).

četiriju naravnih strasti: užitka, nade, straha i bola. On konkretno predlaže da se žudi za stupanjem u potpunu golotinju, prazninu i siromaštvo prema svemu što postoji u svijetu zbog Krista, i to treba od srca činiti, te će se za vrlo kratko vrijeme naći u tome velika naslada i utjeha (I knjiga, poglavlje 13). Sav je posao oko polučivanja sjedinjenja s Bogom baš u čišćenju volje od svih njezinih sklonosti i nagona, kako bi se od ljudske i niske volje stvorila volja Božja, jer volja treba da se raduje samo onome što je čast i slava Božja, a najviša čast koju možemo ukazati Bogu, nalazi se u tome da mu se služi po evanđeoskoj savršenosti, a sve što je izvan toga, nema nikakve vrijednosti ni koristi za čovjeka (III knjiga, poglavlje 16). Govoreći kako se zbog slabosti i sklonosti ljudsko srce prilijepi uz vremenita dobra i zanemari Boga, on uči da se treba radovati samo onome što služi na veću slavu Božju, pa ističe kako bi se čovjek, kad bi mu se sve zbivalo naoko samo dobro, prije toga morao bojati nego radovati se, jer baš u tome raste prigoda i pogibelj da zaboravi Boga, jer veselje zasljepljuje srce, ne daje mu razmišljati i promišljati stvari, a nasuprot tomu, tuga otvara oči i obzire se na korist i štete od njih (III knjiga, pogl. 18).

Ivan od Križa tražio je molitvu radi časti, koju valja Bogu iskazivati, pa je ponavljao riječi evanđelja da treba tražiti najprije kraljevstvo Božje i pravednost njegovu te je zaključio da će nam se tako dati ne samo ono što je za naše spasenje nego i ono što Bog vidi da nam treba

i da je za nas dobro, ako ga mi za to i ne molimo (III knjiga, pogl. 44).[3]

Činjenica je da je katolička duhovnost ostala na razini svetog Ivana od Križa ili je inače nije bilo. Sveta Terezija od Maloga Isusa u svojim autobiografskim zapisima **(Povijest jedne duše)** uz Sveto pismo posebno ističe vrijednost djela svetog Ivana od Križa i knjigu **De imitatione Christi,** pa napominje da molitva i žrtva tvore svu njezinu snagu, da su one nepobjedivo oružje koje je Isus dao i koje može mnogo bolje od riječi djelovati na duše, kako je to često iskusila. To je ista duhovnost koja je stoljećima u katoličkom katekizmu (sve do pojave nizozemskog **Novog katekizma**) poučavala vjernike, da smo na svijetu zato da Boga spoznamo, ljubimo, služimo i da se tako spasimo, i koja je naređivala ljubav prema bližnjemu radi Krista.

Mistici su bili intelektualno normalne osobe (H. Bergson), kojima je askeza bila sredstvo za svladavanje »svijeta«, u smislu zla u sebi i oko sebe, odnosno način preporoda preko ljubavi, iz kojeg proistječe uspostava harmonije u sebi i u svijetu. Paradoksalno je da je život mistika bio sama žrtva, a da su se oni osjećali savršeno sretnima.

ALTRUIZAM

Oswald Spengler, koji je inače smatrao čovjeka grabežljivom zvijeri, u svojem glavnom djelu

●

[3] Juan de Yepes (1542—1591) proglašen je god. 1675. od Klementa X blaženim, 1726. od Benedikta XIII svetim, a 1926. od Pija XI crkvenim naučiteljem, što znači da ga katolicizam stoljećima ističe kao uzor kršćanske svetosti i misli.

Der Untergang des Abendlandes, u kojemu Mariju i sotonu spominje kao »mit«, utvrđuje kako je u srednjem vijeku svatko živio svjestan goleme opasnosti od pakla, kako su bezbrojne tisuće vještica bile uvjerene da su vještice, tako da su se same prijavljivale, molile da im se skine grijeh, i ispovijedale iz najčistije ljubavi prema istini svoje noćne šetnje i druženja s vragovima, a inkvizitori su suznih očiju nalagali mučenja, iz sažaljenja prema palima, da bi im spasili dušu. Spengler zaključuje kako je ovo gotički mit, iz kojeg su proizašli križarski pohodi, katedrale, najprisnije slikarstvo i mistika, i kako se u sjeni toga mita rascvjetao onaj gotički osjećaj sreće, čiju dubinu ne možemo nikako ni zamisliti.[4]

Fenomen je ovog mentaliteta doista u tome da su se ljudi uza sve poteškoće života osjećali sretnima. Taj osjećaj moguće je shvatiti samo razumijevanjem katoličke mistike, koja je najveći religiozni izraz povijesnog čovjeka uopće. U njoj je izražen pravi Kristov duh iz Novog zavjeta, tako da sve što nije od toga duha, znači zbiljski duh Antikrista. U neevanđeoskim, nemističkim shvaćanjima prepoznaje se uvijek i samo antikristovska misao.

[4] Oswald Spengler, *Der Untergang des Abendlandes,* C. H. Beck'sche Verlag, München, 1922, II, s. 356.

CARSTVO ANTIKRISTA U VIZIJI DOSTOJEVSKOGA

Dostojevski je savršeno shvatio i izložio u svojem djelu da je, ako Boga nema, čovjeku sve dopušteno, kako čovjek tada sebe zamišlja Bogom. Htijući napisati roman pod naslovom **Ateizam** Dostojevski je nakon anarhističkog ubojstva studenta Ivanova u Rusiji napisao (1871—1872) roman **Demoni,** u kojem je u šigaljevštini prikazana vizija budućnosti antikristovskog totalitarizma. Jedan junak ističe kako Šigaljev predlaže podjelu čovječanstva na dva nejednaka dijela u smislu, da jedna desetina dobiva osobnu slobodu i neograničeno pravo nad devet ostalih dijelova, koji moraju izgubiti osobnost i pretvoriti se u neku vrstu stada i uz neograničenu poslušnost nizom preporođavanja prvobitne nevinosti, stići u neku vrstu prvobitnog raja, premda će uostalom morati raditi. Drugi junak (Verhovenski) opisuje budućnost po Šigaljevu u smislu: da svaki član društva motri drugoga i da mora biti doušnik. U toj budućnosti svi su robovi, a u ropstvu jednaki, dok se velike sposobnosti proganjaju ili kažnjavaju, i to tako, da se Ciceronu odsjeca jezik, Koperniku spale oči, a Shakespeare se kamenuje. U tom društvu valja se pripremiti na

poslušnost, naobrazba nije potrebna, želja za naobrazbom već je aristokratska želja, dok je želja za malo obitelji ili ljubavi već želja za vlasništvom. Želja se ubija, a dopuštaju se pijanstvo, spletke, doušništvo, daje se maha nečuvenom razvratu, a svaki genij gasi se još u ranom djetinstvu. Želja i patnja ostaju rezervirane samo za upravljače robova. Dostojevski je po realnosti ove vizije suvremenik Orwela.

U **Dnevniku pisca** za g. 1873. Dostojevski se osvrnuo na masonsku krilaticu o slobodi, bratstvu i jednakosti. Po njemu slobodu u smislu: da čovjek čini što ga je volja, ima onaj, tko ima milijune, dok je čovjek bez milijuna onaj, s kojim drugi čini sve što hoće. Osim slobode postoji i ravnopravnost pred zakonom, kaže Dostojevski, pa dodaje, da nju takvu, kakva sada postoji, svaki Francuz može smatrati osobnom uvredom. Zapadni čovjek, piše Dostojevski dalje, priča o bratstvu kao o velikoj sili, koja pokreće svijet, a ne može se sjetiti, da se ono ne može stvoriti, ako već ne postoji. Bratstvo se ne može stvoriti, ono se sâmo stvara, ono je od Boga dano i nalazi se u samoj ljudskoj prirodi, dok u francuskoj i uopće zapadnoj prirodi postoji suprotstavljanje svoga ja cijeloj prirodi, svim ljudima, a iz takva isticanja samog sebe nije se moglo roditi bratstvo. Po Dostojevskom preporod je moguć tako, da čovjek sebe žrtvuje u korist svih.[1] U **Dnevniku pisca** on je u siječnju 1876. na pitanje, što bi se dogodilo, kad bi vragovi odmah pokazali svoju

[1] Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Dnevnik pisca za 1873. godinu*, Ladižnikov, Berlin, 1922, s. 52—53.

moć i zatrpali čovjeka otkrićima, kad bi se iznenada sva znanja srušila na čovječanstvo kao poklon, i kad bi se tada ljudi osjetili zasuti srećom, zatrpani materijalnim blagom i bez ugnjetavanja — odgovorio, da bi to bila tragedija za čovjeka. On je naime napisao da bi ljudi iznenada uvidjeli, da više nemaju života, slobode duha, svoje volje i svoje osobnosti, da je iščezao čovječji lik i pretvorio se u životinjski lik roba, živinčeta, i čovječanstvo bi počelo gnjiti, ljude bi prekrile rane i oni bi počeli gristi svoj jezik u mukama videći, da im je život uzet za kruh, »za kamenje pretvoreno u kruh«. Ljudi bi tada shvatili, da nema sreće u neradu, da će ugasnuti misao koja ne stvara, da je nemoguće voljeti svoga bližnjega ne žrtvujući za njega od svojega rada, da je odvratno živjeti besplatno i da »sreća nije u sreći, nego u njezinu postizavanju«. Nastala bi tuga i dosada, jer je sve urađeno i sve poznato, i samoubojice bi se pojavljivali u gomilama, a ne kao do sada pojedinačno, dok ne bi ostali možda zavapili Bogu, da je u pravu, kad je rekao, kako čovjek ne živi samo o kruhu.[2]

Zabrinut nad sudbinom čovjeka, Dostojevski je — čiji su preci inače bili katolici, i koji je osobno ruskom pravoslavlju pridavao mesijansko svjetsko značenje — istaknuo misao, kako je Zapad, dakle ne kršćanski čovjek uopće, izdao Krista, i zbog toga je optužio katolicizam, tvrdeći, da je francuski socijalizam, koji znači »nasilno« sjedinjavanje ljudi, produžetak katoličke ideje.

[2] Fjodor Mihajlovič Dostojevski, *Dnevnik pisca za 1876*, Ladižnikov, Berlin, 1922, str. 51—53.

On je čak Rimokatoličku crkvu — papu — uzeo kao uzor za lik Velikog Inkvizitora, koji optužuje Krista, što je previše visoko sudio o čovjeku, tvrdeći mu, kako bi bio bliže ljubavi, da je od njega manje tražio, jer bi čovjeku teret tada bio lakši.[3] Inkvizitor predbacuje Kristu, što nije prihvatio treći savjet Silnog duha i uzeo mač carev, jer bi tada utemeljio svjetsko carstvo i pružio svjetski mir, tj. ispunio sve, što čovjek traži na zemlji. Sam junak ove priče — glede kojega su se Aljoša i Ivan složili da ne vjeruje u Boga i kako je u tome sva njegova tajna — priznaje, kako je on uz njega (vraga). I po mišljenju mnogih Veliki Inkvizitor je Antikrist ili, bolje rečeno, on svojim postojanjem tijekom stoljeća reprezentira antikristovski duh kao simbol jednog od mnogih antikrista u povijesti. Legenda Dostojevskoga ima nejasnoća, ali je bitna sama problematika, s kojom se svijet tada suočavao i bez Dostojevskog.

Veliki Inkvizitor ima pravo, kad tvrdi, da su samo pojedinci (»desetine tisuća«) pošli iz ljubavi za Kristom, dok ostali (»milijuni«) nisu imali snage radi nebeskog kruha žrtvovati zemaljski.

[3] Mereškovski je u tekstu pod naslovom *Religija i revolucija* istaknuo, kako su Dostojevski i Solovjev umrli s užasnim predosjećajem, da se približuje svršetak, da Antikrist dolazi, pa je zaključio, da ni jedan ni drugi nisu primijetili, da će Antikrist doći mnogo prije i da je pravoslavna autokracija lažna autokracija, protiv koje su se oni nesvjesno borili i kojoj nisu mogli prići sa svojom religioznom sviješću — jedan od velikih povijesnih putova k carstvu apokaliptičke zvijeri (Dimitrij Merežkovski - Zinaida Hipius - Dimitrij Filozofov, *Car i revolucija,* s. 163—164).

Kristovu vjeru u čovjekovo ostvarivanje evanđelja ljudska povijest doista nije potvrdila, iako je zakon, koji je donio Krist takav, da bi ga čovjek mogao vršiti. Životi svetaca, koji su također ljudi, to potvrđuju. Tako ova problematika dobiva dva aspekta, koja Dostojevski nije razgraničio u svojoj priči. Svi oni, koji su u bilo kojoj duhovnoj strukturi, poznajući slabost ljudske naravi, svjesno zarobljavali duh masa silom čuda, tajne i vlasti zato, da na taj način spase što više duša, svi koji su u tim strukturama bili voljni dati masama i kruh zemaljski, da se manje raščovječe, ostaju svjesne žrtve za vječno dobro bližnjih. Oni su veliki grešnici; oni su i antikristi, ali Krist takvima u svojem božanskom milosrđu može oprostiti. Uostalom, ni on nije apsolutno protiv služenja tim sredstvima. On zna, da ljudi ne mogu živjeti bez kruha, zato hrani mnoštvo na gori, iako je svjestan da čovjek ne živi samo o kruhu. Krist također zna, da je čovjek slab i da njegovu vjeru treba podupirati čudom, pa zato sâm obilno čini čudesa, premda je uvjeren, da vjera, koja bi htjela živjeti samo od čuda, nije vjera. Krist nije za prisilu nad čovjekom, ali nije ni za bezvlađe, pa tjera osobno trgovce iz hrama bičem, kad oni čine svetogrđe. U ovome je možda tajna davanja Kristova poljupca Velikom Inkvizitoru!

Međutim, istina je da je Veliki Inkvizitor izraz svakog totalitarizma, koji u ime postizanja nebeskog ili zemaljskog raja oduzima čovjeku slobodu i tako ga lišava osobnosti, a to znači pretvara čovjeka u nečovjeka, a sve u ime ljubavi prema čovjeku. Sam Dostojevski bio je svjestan

šireg značenja svojega djela, jer Aljoša kaže, da tako misle najgori u čovječanstvu, a Ivan ističe, da i masoni imaju nešto slično toj tajni. Poseban pristup ovoj problematici otvaraju oni, koji niječu Boga, a najčešće i đavla, i hoće da nasilnim sredstvima — jednako putem čuda, tajne i vlasti — ostvare svoje carstvo sreće na zemlji. To su oni totalitarizmi, koji u zamjenu za slobodu, za dušu nude samo kruh zemaljski. Pojedinci iz ovakvih struktura ne djeluju u ime viših ciljeva spasenja duše, oni druge totalno poživinčuju, i njih Krist može samo u fantaziji nekog romanopisca poljubiti, oprostiti im. Jer Krist ne oprašta đavlu.

Osim toga, ova problematika neizostavno dovodi i do zaključka o sukrivnji masa za postojanje svih velikih inkvizitora. Kad ne bi bilo suradnje gomila, ni jedan inkvizitor, ni jedan Šigaljev ne bi mogao zavladati. Veliki Inkvizitor može postojati i ostvarivati svoje namjere samo zato, što masa nema ni sposobnosti da shvati, da se i kako se zarobljuje, ni snage, da se tome suprotstavi, kad bi to i shvatila. Osim toga, masa je uvijek spremna radi kruha svagdanjeg trgovati svojom dušom. Inkvizitor Dostojevskoga kaže, kako će proteći stoljeća i kako će čovječanstvo proglasiti na usta svoje premudrosti i znanosti, da nema zločina, pa da nema ni grijeha, nego da postoje jedino gladni, i ljudi će tada položiti svoju slobodu govoreći inkvizitorima, kako je bolje da ih učine slugama, ali samo da budu siti. Na taj način masa doista može omogućiti i posljednjem Antikristu da zavlada.

STRAST NA ZAPADU

Ono što nazivamo poviješću Zapada nastajalo je iz muke strasti. Njezinim nestankom potvrđena je današnja biološka ostarjelost Zapada, koja tumači zašto je nekadašnji osvajač sada sposoban samo za kapituliranje.[1]

Zapadnjak u svojem dojučerašnjem ratovanju kao svome normalnom stanju utjelovljavao je načelo agresivne muškosti, koja smisao nalazi u osvajanju neograničene moći, ljubavi, mudrosti. Zapadni čovjek samo dok je opasno živio (bilo na ledenom sjeveru ili jedva pristupačnim gorama) dakle dok je postojao tojnbyevski »izazov« i dok ga blagodati civilizacije nisu genetski degenerirale, stvarao je svoju kulturu.

Strast kad hoće kao izraz metafizičke oholosti osvojiti Apsolutno očituje se kao volja za obogotvorenjem, pa je zato kršćanstvo i smatra prvim smrtnim grijehom. Ona hoće nemoguće i zbog toga nužno mora završiti porazom, ali to ne znači da je njezin bitni cilj smrt.[2] Strast mogu doživjeti

[1] Solženjicin je po dolasku na Zapad stekao isti dojam. Njega je osobito impresionirao gubitak hrabrosti posebno u vodstvu intelektualne elite.

[2] Tako misli u svojoj raspravi o strasti Denis de Rougemont, *Ljubav i Zapad*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1974, s. 19, 47, 148.

samo pojedinci čija je biološka praenergija odveć potentna. Očiti znak krize muškosti na Zapadu je seksualna i uopće nagonska impotencija, koja se očituje u prevlasti sve većeg hermafroditizma. Uz ovu tjelesnu impotenciju organski je vezana i duhovna nemoć sposobna još samo pokazivati interes za budizam i slične filozofije. Carrel je, čim je kriza postala nedvojbena, prvi upozorio, da je zadaća spolnih žlijezda također u jačanju svih fizioloških, duhovnih i duševnih energija i da nikada jedan eunuh nije postao veliki filozof, veliki znanstvenik ili, makar, veliki zločinac. On je svjestan međusobne zavisnosti duhovnih snaga i fizioloških funkcija utvrdio da više od svih ostalih testikularne žlijezde imaju dubok utjecaj na snagu i kakvoću duha i da su veliki pjesnici, umjetnici i sveci, kao i veliki osvajači redovno bili seksualno jaki ljudi.[3] Nestajanje pravih svetaca, pjesnika, umjetnika i osvajača u današnjem zapadnom svijetu potvrđuje u potpunosti ovu misao.

...Strast je u biti vjera u postojanje savršenstva koje može biti samo jedno radi čega je prirodni osjećaj Zapadnjaka isključivo monogamijski, odnosno monoteistički. Fenomen strasti očituje se osobito u ljubavi, kojoj je u tom slučaju doista

[3] Alexis Carrel, *Čovjek - nepoznanica*, Hrvatska književna naklada, Zagreb, 1941, s. 111, 164.
Carrel je u istom tekstu korigirao Freuda u smislu da Freudovi zaključci ne mogu obuhvaćati normalne osobe, s obzirom da će samo jedan slab, nervozan i neuravnotežen individuum postati još nenormalniji uslijed potiskivanja spolnog nagona, dok će snažni još više ojačati provođenjem ove vrste askeze. Freud nije shvatio kako seksualnost nije isto što i ljubav.

sve prije cilj, nego zadovoljenje seksualnosti. I pjesnik Dučić ističe istinu da »veliki ljudi« nisu ludovali za ženom, nego za ljubavlju, koja im je potrebna u okviru beskonačnog i vječnog. Zato po njemu tko nije religiozan ne može ni istinski voljeti, pa stoga zaključuje da u naše doba i ima tako malo zaljubljenih.[4] Te osobnosti, kad u drugom biću projiciraju ono najbolje što je u njima, potvrđuju da su i sami dobrota. Ovo znači da su oni koji ne mogu doživjeti strast nesposobni osjetiti puninu dobrote i ljepote, odnosno mističnu zajednicu s Bogom.[5] Strastvena ljubav postaje patnja čim se počne shvaćati da je i izabranica ograničeno ljudsko biće. Naime, u ženi se može razviti njezine najbolje osobine, ali se ne može stvoriti one koje ona nema. Shvativši da savršeno biće na zemlji ne može ni postojati strast se pretvara u obraćenje Bogu.[6]

...Strast sili na djelovanje, ona je opsjednuće, pa su taj osjećaj bespomoćnosti volje da ovlada podsviješću stvaratelji ljudske povijesti poput Napoleona nazivali svojom sudbinom. To je skrajnost, koja zna samo za ljubav ili mržnju.

[4] Jovan Dučić, *Blago cara Radovana*, Svjetlost, Sarajevo, 1969, s. 77—80.
[5] Bilo je za očekivati od Nygrena da je opisujući kršćanski pojam ljubavi (Agape) barem spomenuo kako je baš iz strasti nastajala najveća svetost i da je njezin fanatizam najviše širio vjeru, kako se to već na primjeru sv. Pavla dovoljno očituje. (Usp. Anders Nygren, *Eros e agape*, Mulino, Bologna, 1971, s. 181—184).
[6] Prilazeći ovoj problematici s jednog posebnog aspekta Schubart ističe da u ženi erotika, koja po njemu čini bitni dio njezine prirode, može postati religiozno, dok u čovjeku religioznost može postati erotsko. (Walter Schubart, *Eros e religione*, Mursia, Milano, 1977, s. 98).

Ona živi na rubu svetosti i demonstva, trgana borbom između ta dva načela, kako se to očituje u Wagneru, koji je osobno proživljavao sve svoje srednjovjekovne mitove i legende. Taj »najveći nesvjesni okultist, koji je ikada živio«,[7] iskreno je (u **Parsifalu**) pokušao kristijanizirati izvorno poganski mit o Gralu.

Osjećajući dobro i zlo u sebi kao dva jednako snažna pola svoje duše Zapadnjak je oduvijek bio intimno sklon dualizmu, koji se potvrđivao baš u najvitalnijim razdobljima njegova postojanja. Zapad je, u slučaju sumnje, povijesno i zemljopisno uvijek ondje gdje je dualizam, dotično dualistička hereza. Skrajnost se u zlu pretvarala u demonsko biće, koje je i samo sebe doživljavalo kao »veliku zvijer«, pa nije čudo što su u mitologiji najčešće simbolizirali Sotonu životinjskim obličjima. Zapadnjak je borbu protiv zla u sebi i oko sebe doživljavao kao religiozni smisao življenja. Već u pretkršćansko doba, među Esenima i Zaratustrinim vjernicima, koji su načelno ispovijedali dualizam bitno se osjeća monoteizam, vjerovanje u konačnu pobjedu Dobra i dužnost osobnog sudjelovanja u boju protiv Zla. Prelazi strasti iz jedne skrajnosti u drugu mogu biti trenutni. Burckhardt navodi kako su često u doba renesanse »silovite, same sa sobom zavađene ćudi«, među kojima je bilo razbojnika i zločinaca svih vrsta, pod dojmom propovijedi odlučile stupiti u samostan.[8] Veliki

[7] Edouard Schuré, *Evolucija božanstva*, Zagreb, 1933, s. 269.
[8] Jacob Burckhardt, *Kultura Renesanse u Italiji*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1953, s. 263.

grešnici kao Augustin uvijek su Bogu najbliži, i upravo to je privilegij »izabranih«. Običan čovjek je i genetski predodređen u svojoj prosječnosti, tako da on nikada ne može doživjeti totalno obraćenje kao Ignacije Lojolski. Takav čovjek upravo svojim grijesima — brigama, strahovima i zavistima, uzrokuje prema sudu znanstvenika (Carrel, Frankl, Guirdham), sam sebi najveći dio svojih duševnih i — tjelesnih bolova. Svaki pokušaj njegova dubinskog obraćenja je uzaludan, jer uzvišeno može shvatiti samo onaj tko ga nosi u sebi. On intimno doživljava ludom svaku strastvenu, dakle kompliciranu osobnost koja pak zna da se jednom mora pokoriti naredbi da sve, pa i takve bližnje, ljubi radi — Boga.

METAFIZIČKI SMISAO ANTIJUDAIZMA

Od antičkih se vremena antijudaizam[1] povijesno razvio samo na Zapadu, i to zato što u Židova i kršćana prevladava isti etičko-kulturni mentalitet. Kršćani, naime, ispovijedaju vjeru u Krista kao ideal, dok stvarno žive u duhu staroga zavjeta. Jedna od rijetkih istina, koju je ustvrdio Otto Weininger u poglavlju Hebreji u knjizi **Spol i karakter**, jest misao da je mržnja, kao i ljubav, fenomen projekcije, jer se ne mrzi u drugome ono s čime se nema sličnosti, tako da se u agresivnog antijudaiste uvijek opažaju židovske osobine. Ovaj je osjećaj, dakako, obostran, pa jedni u drugima mrze sve ono negativno što sami ne bi htjeli da budu, ali što ne znači da nisu ili da ne bi mogli biti. Stoga nije čudo da su najžešći antijudaisti oni duhovi koji najdublje u sebi osjećaju dobro i zlo (Pascal, Wagner). Istočnjački element Indije i Kine, kojemu je, pored ostalog, tuđa i svaka skrajnost, stoljećima nije znao za antijudaizam. Što ljudi u tim krajevima postaju

[1] S obzirom da i Arapi imaju mnogo semitskoga u sebi, umjesto uobičajene oznake »antisemitizam«, nekritički preuzete iz XIX. stoljeća, služim se pojmom antijudaizam.

više pozapadnjačeni, to će im taj osjećaj postati sve intimniji.

Inače na samom Zapadu antijudaizam nikad nije bio sastavni dio pučke psihe, koja, za razliku od izabranih pojedinaca, ne može osjetiti ni svu dubinu zla. Ta psiha biva antižidovski nadahnuta samo kad je izmanipulirana od pojedinaca, koji to potiču i održavaju iz vlastite metafizičke pobune protiv Boga.[2]

Svi progoni Židova oduvijek su imali isključivo metafizičku pozadinu. Svaki sustav, koji niječe Boga, neminovno mora mrziti Židove i kršćane. Poganstvo, dakle nacizam kao i staljinizam, istim bijesom hoće tjelesno istrebljenje jednih i drugih i onda kad su oni najuzorniji podanici. Svaki totalitarizam se nada da će smaknućem kršćana i Židova ubiti u ljudskom rodu ideju o jedinom pravom Bogu. Odatle sotonska iracionalnost te mržnje, koja prema Židovima mora biti posebno neograničena. Jer Židovi su svakom, pa i najracionalnijem duhu, opipljiv dokaz Božje opstojnosti. Sve su kulture s narodima u njima vremenite, dakle prolazne kategorije. Židovi su jedini izuzetak. Prema nekim procjenama njih je u doba njihova najvećeg uspona moglo biti tek koja

[2] Hermann Rauschning je tvrdio 1938. da se ne može govoriti o nekom istinski dubokom antijudaizmu u širokim masama njemačkog naroda, nego samo u predrasudama koje nisu tako duboke. (H. Rauschning, *Hitler mi ha detto*, Edizioni della Catacombe, Roma, 1944, s. 93). Franz Neumann je još 1942. protivno gotovo jednodušnom mišljenju pričao da je antijudaizam u Njemačkoj prije 1933. bio izuzetno slab. (F. Neumann, *Demokratska i autoritativna država*, Naprijed, Zagreb, 1974, s. 245).

stotina tisuća duša i kad su neusporedivo veći narodi nestali, sam njihov opstanak — da se i ne spominje povratak u Obećanu zemlju — dovoljno svjedoči da su oni doista od Boga odabrani narod. Oni su iznimka samo kao narod-svjedok, tako da su i sami svjesni da je Bog jednako pravedni otac svih naroda. Ne postoji ljudska sila koja bi mogla uništiti Židove, jer uništiti njih značilo bi uništiti jedine postojeće svjedoke Božje opstojnosti. Ne samo da je nemoguće uništiti taj narod, nego je to isto i s njegovom državom. Gospodin nije izabrao taj narod radi Svetog mjesta (Hrama), nego mjesto radi naroda (2 Mak 5, 19), što znači da je i država radi naroda. Država Izrael nije samo povijesna, nego i teološka stvarnost; stoga ona mora biti ponovno obnovljena, svaki put kad nestane, i to uvijek u Palestini. To se događa tako da golema većina samih Židova nije uvijek svjesna te providencijalne nužnosti. U prvim desetljećima XIX. stoljeća u Palestini nije bilo više od dvanaest tisuća Židova, tako da su sami židovski prvaci u tom stoljeću (uključujući neko vrijeme i samog Leona Pinskera) bili »teritorijalisti«, koji su svoju državu zamišljali u Africi ili Americi, što je bilo najrazumnije, s obzirom na prostorne i političke mogućnosti tih kontinenata.

Svaki pokušaj uništenja Židova jest demonski. Hitler, koji je bio opsjednut idejom stvaranja ljudi-bogova i žudio za totalnim uništenjem židovstva kao i kršćanstva,[3] to dovoljno potvrđuje.

[3] H. Rauschning, *Die Revolution des Nihilismus*, Europa Verlag, Zürich - New York, 1938, s. 146—149.

Tumačenje Hitlera njegovim tobožnjim sadomazohističkim sklonostima, kako to pokušava Erich Fromm, jest potpuno bezazleno. H. Rauschning je prvi na temelju neposrednih zapažanja ukazao na demonski smisao Hitlerove mržnje. On opisuje Hitlera kao opsjednuto biće, koje se davno predalo utjecaju tajnih, mračnih i razornih sila. Hitlerove pristaše govorile su o njemu kao o velikom svećeniku nove tajne religije tako da je on opijen tim obožavanjem sam sebe smatrao vrhunaravnim bićem, koje je »Providnost« odredila da bude veliki spasitelj čovječanstva. On je sam pripisivao tim sakrivenim snagama svoj nadnaravni poziv, da bude objavitelj novoga evanđelja, pa je smatrao sebe prorokom, koji stoji iznad Hitlera državnika. Sanjao je o svjetskoj revoluciji, koja će ostvariti svjetski imperij u kojem će on obnoviti poganstvo. Nacionalsocijalizam je Hitleru bio više nego religija, to mu je bila volja za stvaranje neustrašivog i okrutnog nadčovjeka. On, koji se pouzdao samo u instinkte, pun mržnje i nepriznavanja bilo kojeg moralnog zakona u politici, žudio je da ima nasilničku mladež, koja će znati snositi bol, biti bez intelektualnog odgoja i čak s izgledom divlje zvijeri. Hitler je vjerovao da će pojam nacije iščeznuti u smislu da će se u budućnosti voditi samo borba među rasama. Nacionalsocijalizam je trebao u ime rase provesti revoluciju novog poretka u svijetu i naslijediti kršćansku eru za slijedećih tisuću godina. To su, kako je držao Hitler, najidealnije mogli provesti Nijemci, jer su oni ili kršćani, ili pogani, a nisu površni kao Francuzi

ili Talijani, kojima je to svejedno.[4] Smatrajući savjest židovskom izmišljotinom on je namjeravao istrijebiti »židovsko kršćanstvo« u Njemačkoj. Po Rauschningu Izrael je kao izabrani narod Božji morao izgledati smrtni neprijatelj novog izabranog njemačkog naroda. Jedan Bog isključivao je drugoga. U pozadini Hitlerova antijudaizma vodio se zbilja rat bogova. Hitler je sam isticao kako ne mogu postojati dva izabrana naroda i kako se ta dva svijeta sukobljavaju. On je s mitskog aspekta gledao na Židova, koji je po njemu bio pojam zla, prorok mrskog razuma, veliki svećenik suverene znanosti, koja je razrušila život. Rauschning s pravom zaključuje svoje izlaganje o Hitlerovim shvaćanjima mišlju da on nije mogao zaboraviti da je kršćanstvo, vjerovanje u Spasitelja, moral, savjest, pojam grijeha, proistjecalo direktno iz judaizma. Hitler, koji je bio toliko opsjednut mržnjom da nije okončao ni jedan razgovor a da nije upleo židovstvo, s ponosom je kazivao Rauschningu, kako je on prvi u povijesti svijeta, koji je Židovima navijestio rat do istrebljenja.[5] Zanimljivo je istaknuti Hitlerovu tvrdnju kako Židovi nisu nikad bili prostorno ograničeni, nego

[4] Činjenica je da talijanski fašizam, kojemu su inače u biti bili strani crnomagijski elementi nije vodio politiku uništenja Židova. (A. James Gregor, *L'ideologia del fascismo*, Edizioni del Borghese, Milano, 1974, s. 253—256). Göbbels je sa zabrinutošću o tom razgovarao s Mussolinijevim sinom. (Vittorio Mussolini, *Mussolini e gli uomini nel suo tempo*, Ciarrapico Editore, Roma, 1977, s. 118).

[5] H. Rauschning, *Hitler mi ha detto*, ibidem, s. 270. Usp. Werner Gerson, *Le nazisme societé secrète*. Editions J'ai Lu, Paris, 1976, s. 303, i Louis Pauwels - Jaques Bergier, *Il mattino dei maghi*, Mondadori, Milano, 1977, s. 288—377.

univerzalno neograničeni u prostoru, i to tako da su vezani zajedništvom rase oblikovali državu unutar svake države. Osvrćući se na cionizam on je mislio kako oni u Palestini ne žele izgradnju države radi prebivanja, nego radi organizacije međunarodne suverene centrale za obmanjivanje svijeta.[6]

Razumljivo je da je nacionalsocijalističko vodstvo također bilo opsjednuto mitom o židovskoj opasnosti.[7] Svaka duboko poganska narav mora jednako osjećati. Isaac Deutscher točno ističe da je Staljinova priča o antisovjetskoj zavjeri sovjetskog židovstva vonjala po Protokolima cionskih mudraca i po izmišljotinama Gőbbelsova ministarstva promidžbe.[8] Stoga je shvatljivo da je i staljinizmu cilj uništenje države Izrael. Samo oni koji o tom fantaziraju kao o glavnom cilju postojanja provode i šire Hitlerov **Mein Kampf** i izričito se pozivaju na Protokole cionskih mudraca.[9]

●

[6] Adolf Hitler, *Mein Kampf*, München, 1935, s. 165, 331, 356.
[7] Alfred Rosenberg je čak tvrdio kako je Pavao kao kršćanin svjesno zastupao židovstvo. (A. Rosenberg, *Der Mythus des 20. Jahrhunderts*. Hoheneichen Verlag, München, 1942, s. 75).
[8] I. Deutscher, *Staljin*, Zagreb, 1977, s. 537.
[9] Abba Eban, *Mein Land*, Dreemer Knaur, Zürich, 1973, s. 142, 143, 162, 223.

ŽIDOVSTVO I ZAPAD

Povijest Zapada od samih početaka najuže je vezana uz sudbinu židovskog naroda pa je možda i zbog toga kršćanskom i židovskom elementu teško shvatiti istobitnost duhovnog mentaliteta.[1] Na Zapadu su pojmovi Židovi i Sotona postali sinonimi.[2] Tek nakon dvije tisuće godina jedan je papa (Pavao VI. 28. listopada 1965. u deklaraciji **Nostra aetate**) izrazio misao, da se odnos prema Kristu i njegovoj muci ne može, iako su židovske vlasti sa svojim sljedbenicima inzistirale na Kristovoj smrti, uračunati niti svim Židovima bez razlike, koji su onda živjeli, niti današnjim Židovima, pa je preporučio da se Židovi ne

●

[1] Tako i Emmanuel Malynski optužuje Židove da stoljećima sustavno vode tajni rat u cilju dekristijanizacije Zapada, ali i ne pomišlja na takvu mogućnost. (Emmanuel Malynski, *La guerra occulta*, Edizioni di Ar, Padova, 1978, s. 202).
[2] Hans Kühner, *Der Antisemitismus der Kirche*, Verlag Die Waage, Zürich, 1976, s. 124.
Kao simbol židovskog naroda predstavljan je Škorpion — »pessimum signum omnium eorum quae sunt in coelo«. To je inače u astrološkom smislu znak demonskog svijeta, samodostatne luciferske oholosti, neobuzdane agresivne energije i intuitivnosti, čudesne regeneracije i tragične smrti. (Luigi Aurigemma, *Il segno zodiacale dello Scorpione nelle tradizioni occidentali dall'antichita greco-latina al Rinascimento*. Giulio Einaudi editore, Torino, 1976, s. 94—102).

prikazuju kao da su od Boga odbačeni i prokleti i kao da bi to proizlazilo iz Svetoga pisma. Ovaj dekret je značajan jer znači prvi ozbiljan pokušaj kidanja s tradicionalnom averzijom u kršćanstvu prema Židovima.[3] No s tim aktom nije osporen intelektualni utjecaj Židova u svim okultističkim (u biti magijskim) strujanjima i revolucionarnim pokretima (posebno reformacije, francuske i oktobarske revolucije). Jednako je nesumnjivo da su uz Židove u dekristijanizaciji predvodili i kršćani. Činjenica je također da ni u jednom od novijih povijesnih potresa konačno vodstvo nisu uspjeli preuzeti Židovi. Naprotiv, po završetku revolucija vođe su očitovali brutalnu mržnju prema Židovima (Luther, Staljin) ili su je prikrivali (Napoleon). Fenomen židovstva u današnjem svijetu posebno se očituje u vladajućim pojavama masonerije i socijalizma.

* * *

»Spekulativna« masonerija datira svoj početak danom 24. lipnja 1717. u Engleskoj, ali je duhovno nastajala možda već od kraja XIV. stoljeća iz dotadašnje baštine starih gnostičkih, okultističkih

[3] Za vrijeme održavanja II. vatikanskog sabora pokušalo se bezuspješno utjecati na saborske oce u antijudaističkom smislu knjigom Mauricea Pinaya (Stjepan Tomislav Poglajen?), *Comploto contro la Chiesa,* Roma, 1962, VII + 617. Ta je knjiga bila dijeljena saborskim ocima s preporukom da neposredno pročitaju predgovor i kazalo. (Alfonso M. Di Nola, *Antisemitismo in Italia 1962—1972,* Vallecchi, Firenze, 1973, s. 108—109.
U sličnom smislu kao Pinay pokušao je na saborske oce u listopadu 1965. jednom knjižicom utjecati i Leon de Poncins. (Usp. L. de Poncins, *Christianisme et Franc-Maconnerie,* Diffusion de la Pensee Francaise, Vouille, 1975, s. 352).

i racionalističkih učenja. Neodrživa je tvrdnja masonerije, da je ona između ostalog i direktna nasljednica srednjovjekovnih hereza, jer su one u biti bile strogo dualističke, i kao takve protivne temeljnom sadržaju masonerije: sinkretizmu. Masonerija je svojim izoliranjem od masa i tajanstvenošću ostala bazirana na izabranim pojedincima. Ona se inače sama opisuje kao »izvor svakog svjetla«, a posebni je njezin cilj ostvarenje svjetske zajednice ljudi koje neće dijeliti vjera, nacija ni rasa i među kojima će vladati mir, ljubav i blagostanje.[4] Razvoj tako zamišljenog, gotovo obogotvorenog čovječanstva ona temelji na razumu i njegovoj ideji snošljivosti po kojoj je i kršćanstvo religija kao i svaka druga, tako da ona Krista ne smatra Bogom. Misao tolerancije u masoneriji osuđuje se s katoličko-metafizičkog aspekta, jer po njemu istina može biti samo jedna. Liberalizam i tolerantnost masonerije ne isključuju čak ni satanizam, kako je to pokazao talijanski mason Carducci u svojoj **Himni Sotoni.** Masonerija koja inače formalno priznaje postojanje nekog Božanskog principa (koji često naziva Velikim arhitektom svemira), širi spiritizam, teozofiju i slične magijske opsjednutosti. Kako su nositelji tih degenerativnih oblika religioznog osjećaja bili sposobni za vršenje paranormalnih pojava, dok su u životu prednjačili u bludničenju i oholosti (Aleister Crowley, Helena Petrovna Blavatsky, Anny Besant, Georgij Ivanovič Gurdjijev, Rudolf Steiner), to njihov

[4] Usp. *Le charte fondamentali della Universale Massoneria di rito scozzese antico ed accettato,* Editrice Atanor, Roma, III. izdanje, 1973, s. 109.

fenomen katolicizam tumači izravnim djelovanjem Sotone kao posljednje masonske tajne najvišeg hijerarhijskog stupnja. Masonerija sa svoje strane predbacuje Crkvi, da čovjeka smatra grešnim stvorenjem, kojemu je potrebno vodstvo, dok ona vjeruje da se čovječanstvo kao cjelina sve više približava pragu duhovne zrelosti.[5] Ideja ostvarenja masonskog ateističkog humanizma s katoličkog stajališta je satanistička, tako da je već Klement XII. bulom od 18. travnja 1738. osudio masoneriju, a tu su osudu ponovili i neki drugi pape. U tim se osudama slobodno zidarstvo tretira kao protukršćanska crkva (»crkva Antikrista«), kojoj je cilj uništenje vjere u ljudskom društvu. Zbog toga je razumljivo da je masonerija od početka bila nadahnuta mržnjom prema rimokatolicizmu.[6] Međutim, novi duh vremena osjetio se i u auktoritativnoj Katoličkoj crkvi već u XVIII. stoljeću, kad su neki duhovnici, koji su također položili zavjet poslušnosti, postali članovi loža usprkos stajalištu crkvenog vodstva.

•

[5] Jan K. Lagutt, *Der Grundstein der Freimaurerei,* Origo, Zürich, 1971, s. 169.

[6] Prema javnim masonskim priznanjima jedan od temeljnih zadataka masonerije bio je ograničenje moći i uopće utjecaja Vatikana. (Achille Pontevia, *Cattolicesimo e massoneria,* Atanor, Roma, 1977, s. 134).

Isusovac F. Giantulli objavio je izvode jednog strogo povjerljivog dokumenta izdanog u Firenzi 1945., a namijenjenog najvišim stupnjevima Reda. U njemu se, između ostalog, tvrdi da sama masonerija posjeduje pravu religiju i to gnosticizam i da je sve što vrijedi u drugim religijama, a posebno u katolicizmu, preuzeto iz masonerije. (F. Giantulli, *L'essenza della massoneria italiana: il naturalismo,* Pucci Cipriani editore, Firenze, 1973, s. 47).

Masonerija je utjecala svojim duhom, pa i najdirektnijim političkim akcijama, na političku povijest zapadnog svijeta već od XVIII., a osobito od početka XIX. stoljeća pa naovamo. Iz Engleske se masonerija ubrzo proširila po svijetu. Ona je u Francuskoj — gdje su se u njezine lože pored ostalih učlanili Montesquieu, Diderot, Helvetius, Voltaire, Mirabeau, Robespierre, Danton, Marat — po svojim idejama bitno utjecala na nastanak francuske revolucije.[7] Izvan Francuske također su mnogi utjecajni pojedinci postali masoni (B. Franklin, G. Washington, Lessing, J. G. Herder, Fichte, Goethe, Haydn, Mozart, Mazzini, Garibaldi, Cavour). Masonerija je u romanskim zemljama izvršila ono što je na germanskom tlu učinila reformacija i to tako da je nastavila rastvaranje preostalog duhovnog jedinstva katoličkog svijeta. Duhovno jedinstvo bez obzira na različitost organizacionih struktura daje masoneriji posebnu snagu. Njezina uloga u današnjem svijetu očituje se u presudnom utjecaju ne samo na kulturu, nego na privredu i politiku Zapada. Masonerija je u vodstvu zapadnoeuropskih socijal-demokratskih stranaka značajno nazočna. Međutim, ona goji neskriveno htijenje da svoj utjecaj proširi, na razne načine, i na sav ostali svijet. Vjerojatno nije slučajno da je L. L. Zamenhof, koji je izmislio »međunarodni jezik Esperanto«, bio mason. Masonerija je već nakon prvog rata očekivala da Liga naroda postane sredstvo za provođenje masonske politike na globalnom planu. Afričke i azijske zemlje nakon drugog svjet-

•

[7] Usp. Pierre Chevallier, *Histoire de la Franc-Maconnerie Francaise.* I, Fayard, Paris, 1974, s. 396.

skog rata istodobno sa stjecanjem nezavisnosti doživljavaju sustavan prodor masonerije.[8]

U nesocijalističkim zemljama od svršetka II. vatikanskog sabora više ne postoji organizaciona snaga koja se suprotstavlja masoneriji. Činjenica je da se masonerija u prošlosti snažno infiltrirala u protestantsku i anglikansku Crkvu, a da se u posljednje vrijeme (posebno nakon »skidanja ekskomunikacije« za pontifikata Pavla VI.) pokušava uvući i u Katoličku crkvu. No, iz jednog razjašnjenja kardinala Šepera od 19. srpnja 1964. očito je da je u svakom slučaju zabranjeno svećenicima, redovnicima i članovima crkvenih instituta upisivati se u bilo koji tip masonskih društava.[8a] No, sami masoni ne poriču kako su neki visoki katolički crkveni dostojanstvenici pripadnici loža, pa onda nije čudo što neki katolici (npr. odvjetnik Alec Mellor, isusovci Michel Diereck i Riquet) prednjače u obrani masonerije. Masonska se subverzija, čini se, izravno očituje u primjeru isusovca T. Chardina — prijatelja i miljenika masona — u čijim se djelima osjeća panteističko fantaziranje u smislu da je sve — materija pa i sam Bog — podložno evoluciji.

U brojčanom sastavu loža ili barem u njihovu vodstvu relativno je najviše zastupljen židovski element, pa je shvatljivo da međunarodna masonerija zastupa izraelsku politiku. Znakovito je da su posjete masona Izraelu prava hodočašća.

●

[8] Alec Mellor, *Logen-Rituale-Hochgrade,* Verlag Styria, Graz, 1967, s. 486—487.

[8a] Aldo Alessandro Mola, *Storia della Massoneria italiana dall'Unitá alla Republica,* Bompiani, II. izdanje, Milano, 1976, s. 774.

Interkontinentalno političko značenje masonerije posebno se osjeća nakon drugog rata u postojanju razmjerno velikog broja utjecajnih Židova masona u američkoj masoneriji, koja broji više od četiri milijuna članova i koja je od postanka samostalne države igrala presudnu ulogu u političkom životu SAD. Stoga nije čudo što se u literaturi tvrdi kako su Sjedinjene Američke Države »neosporno najveća masonska nacija svijeta«.[9] Američki su predsjednici u pravilu masoni.[10] Upravo zbog neobično jakog judeomasonskog elementa u SAD jasno je zašto američka težnja za izolacionizmom prestaje uvijek kad se iskušava na Izraelu.[11]

●

[9] Christian Jaco, *La massoneria,* Mursia, Milano, 1978, s. 216.

Masoni su u Americi nazočni čak i u značajnim detaljima kao što su svemirski letovi. Među prvim astronautima bili su masoni: Edwin E. Aldrin, Schirra, Cooper, Virgil Grisson.

[10] Masoni su bili Franklin Delano Roosevelt i Harry S. Truman s kojima je do tada bilo 13 predsjednika USA masona (Michel Dierickx, *Freimaurerei die grosse Unbekannte,* Bauhütten Verlag, Hamburg, III. izdanje, 1975, s. 110). Zanimljivo je istaknuti da su svi ti američki predsjednici masoni bili protestanti. (Carlo Ledré, *La Framassoneria,* Edizione Paoline, Catania, 1958, s. 166). I Gerald R. Ford bio je mason. Od novijih predsjednika masoni nisu bili Kennedy i Nixon, pa je čudna slučajnost da baš njima dvojici nije uspjelo normalno dovršiti predsjednički mandat.

[11] Potrebno je napomenuti da se i u određenim američkim krugovima osjeća antijudaizam posebno kod bolje situiranih Amerikanaca. Židovski povjesničar Grayzel napominje kako i ovaj primjer potvrđuje staro židovsko iskustvo da se u svakom mjestu i u svim razdobljima antijudaizam razvija od vrha u temelje društva. (Solomon Grayzel, *Storia degli Ebrei,* Roma, Fondazione per la gioventu ebraica, 1964, s. 723).

* * *

Teodor Herzl ustvrdio je već 1896. u **Židovskoj državi,** kako su svi narodi, među kojima žive Židovi antijudaisti, zbog čega, prema njemu, Židovi padaju u zagrljaj socijalizma.[12] To ne znači da je iz duha židovskog naroda iščeznula nada u ostvarenje zemaljskog carstva sreće, u kojemu bi Židovi imali posebnu ulogu. U kršćanskom svijetu ovaj se osjećaj kod dijela Židova često zna apsolutizirati do te mjere da se besmisleno pretvarao u jedinu židovsku stvarnost i to u smislu da je ona pozadina cijelog povijesnog kompleksa. Tako je Sergije Nilus objavio u Rusiji između ostalog i tekst, koji je postao popularan pod naslovom **Protokoli sionskih mudraca** (g. 1905.), koji su prezentirani javnosti kao tobožnji zapisnici tajnih sjednica židovskih poglavica sa prvog cionističkog kongresa u Baselu g. 1897.[13] Nilus (koji je drugo izdanje **Protokola** objavio 1911, a treće 1917) u Predgovoru je naglasio osobitu važnost eshatološkog gledanja na povijesna zbivanja, a priznao je da su mu poznata proročanstva svetih otaca i pisanje Vladimira Solovjeva. Iz Nilusovih **Protokola** proizlazi da je tajni plan Židova uništenje kršćanstva i uspostava židovskog svjetskog gospodstva. Nilus u Pogovoru

●

[12] Theodoro Herzl, *Lo Stato Ebraico,* Carabba editore, Lanciano, 1918, s. 64.

[13] *I Protocolli dei Savi anziani di Sion.* V. izdanje, La vita italiana, Roma, 1938, s. 269.
Usp. i Claudio Mutti, *Ebraicitá ed ebraismo. — I Protoccoli dei Savi di Sion,* edizioni di Ar, Padova, 1976, s. 221.
U oba navedena izdanja Protokola donesen je isti tekst o *Protokolima* filozofa Juliusa Evole koji se u više djela bavio židovskom problematikom.

ističe da je nesumnjivo, kako se našem svijetu svom snagom i terorom Sotone približuje kraljevstvo trijumfirajućeg kralja Izraela, kako se bliži tronu univerzalne vlasti kralj rođen od krvi Siona, Antikrist. Nilus na kraju poziva na jedinstvo, na zaboravljanje razlika i na okupljanje pastira i predstavnika cijeloga kršćanstva radi suprotstavljanja dolasku antikrista. Uvjerljivost ovih **Protokola** izvire iz činjenice da oni savršeno odražavaju ne samo židovski, nego uopće zapadni mentalitet metafizičke pobune protiv Boga u želji za stvaranjem raja na zemlji. I Židovi i kršćani svakodnevno žive duh ovih protokola pa se zato čini da ih povijest potvrđuje, ali se samo iz ove prividnosti ne može dokazati misao da bi oni mogli biti i stvarno autentični. Ubrzo nakon listopadske revolucije, g. 1918., pojavili su se prijevodi ovih **Protokola** na Zapadu (g. 1919. na njemačkom, engleskom, poljskom, a 1920. u Americi). U svijetu su se, posebno pošto se doznalo da je vlada Kerenskog, a zatim i boljševička vlast, počela uništavati sve primjerke **Protokola,** nakon događaja u Madžarskoj i Njemačkoj počeli objavljivati tekstovi u kojima se ruska revolucija prikazuje kao posljedica židovske urote, koja teži za podređivanjem svih naroda.[14]

Židovski pisci ističu internacionalizam kao osobinu karaktera židovskog revolucionera 1917. i

●

[14] To je uvjerenje osobito ojačala knjiga general-lajtnanta ruske carske armije A. Netchvolodowa, koju je objavio u Parizu g. 1924. izdavač Etiene Chiron pod naslovom: *L'empereur Nicolas II et les Juifs. Essais sur la révolution russe dans ses rapports avec l'activité universalle du Judaisme contemporain*

poslije, i to da su Židovi kao Trocki, Radek, Zinovjev i drugi bili duboko uvjereni da je ruska revolucija samo jedna lokalna verzija svjetske revolucije i da su upravo zato Židovi bili toliko aktivni u Kominterni i na međunarodnim kongresima.[15] Međutim, nedopustivo je drevni židovski mesijanizam svoditi na zavjeru i izjednačavati u apsolutnom smislu duh židovstva s konkretnim revolucionarnim tijekovima. U listopadskoj revoluciji nije se nijekala Marxova misao iz njegova teksta **O židovskom pitanju** da tajna Židova nije u njihovoj religiji, da je svjetovni temelj židovstva sebičnost i da bi organizacija društva, koje bi ukinulo pretpostavke škrtosti onemogućila takvo židovstvo. Vođe revolucije su vjerovali da će se promjenom ekonomskih uvjeta moći promijeniti židovski mentalitet. Trocki u nekoliko tekstova o židovskom pitanju ističe kako je sav život proveo izvan židovskog ambijenta djelujući samo u ruskom radničkom pokretu i priznao je da je u mladosti smatrao da će se Židovi u različitim zemljama asimilirati i da će se tako »automatski« židovsko pitanje riješiti.[16] Međutim, sovjetski Židovi svjesni svoje povijesne posebnosti i u novim društvenim uvjetima građanske ravnopravnosti odlučno su odbili svaku pomisao o mogućoj asimilaciji. Stoga je razumljivo, da je sukob bio neminovan, ali on je potvrdio da listopadska revolucija nije djelo nikakve smišljene zavjere svjetskog židovstva.

●

[15] Jacob L. Talmon, *Israele tra le nazioni*, Edizioni di Comunità, Milano, 1973, s. 88—89.

[16] Ugo Caffaz, *Le nazionalita ebraiche*, Vallechi, Firenze, 1974, s. 101—105.

Trockome se može vjerovati kad tvrdi da nije, kako ga se još i danas optužuje, od »židovske buržoazije« u SAD primio nikakav novac za revoluciju u Rusiji.[17] Ferdinand Antoni Ossendowski, iako svjestan činjenice razmjerno velikog broja Židova među prvacima revolucije, prvi je u svojoj knjizi **Lenjin** (g. 1930) popularizirao podatke da su Židovi organizirali i izvršili atentate na Lenjina, Trockoga, Urickoga, Volodarskoga i Jofea, da su rabini prokleli Trockoga, Zinovjeva, Kamenjeva, Urickoga, Volodarskoga i Parvusa-Gelfanda i da je jedno židovsko izaslanstvo zahtijevalo, da se opozovu komesari Židovi.[18] U židovskoj literaturi se također tvrdi, da je u razdoblju 1920—1930. više od jedne trećine Židova u Rusiji lišeno građanskih prava, a da je istu sudbinu doživjelo samo 5—6 posto nežidova, kao i to, da su svi boljševički rukovodioci Židovi pod Staljinom strijeljani.[19] Staljin je prije i po završetku drugog svjetskog rata drastičnim čistkama onemogućio svaki židovski i masonski utjecaj u vođenju sovjetske i istočno-europske politike uopće.[20] Masonerija pak, bez obzira na takvu stvarnost i činjenicu da je već na IV. kongresu Komunističke internacionale 1922. zaključeno da

●

[17] Ibid, s. 106.

[18] F. A. Ossendowski, *Lenjin*, Narodno delo, Beograd 1933, s. 545—555.

[19] Norman Cohn, *Histoire d'un mythe. La »conspiration« juive et les Protocoles des sages de Sion.* Gallimard, Paris, 1967, s. 127.

[20] Nužno je napomenuti da je Staljin pomogao stvaranje države Izrael isključivo zbog očekivanja diplomatskih prednosti u sredini gdje su neke države bile snažne baze zapadne politike. (Farukov Egipat, Saudijska Arabija).

komunisti prekinu svaku vezu s masonerijom,[21] ne prestaje u svojim pokušajima da se utjecajno proširi i na istočni blok. No, zasada je jedino kubanska vlada dopustila rad masonerije, ali pod svojim potpunim nadzorom. Masonerija budno prati zbivanja u svim nezapadnim zemljama koristeći svaku mogućnost da se obnovi.[22] Slobodno zidarstvo strpljivo djeluje uvjereno da će u budućoj svjetskoj nadvladi preuzeti vodeću ulogu.

* * *

Kad je godine 1948. nastala po treći put neovisna židovska država u povijesti — to su mnogi u svijetu shvatili kao pravo čudo. To se dogodilo pošto su se prvaci filozofije povijesti, i to bez obzira da li zastupaju cikličke (Danilevskij, Spengler) ili ritmičke (Schubart) teorije složili da je povijest Zapada pri kraju. Kako su Židovi sastavni dio zapadnog svijeta, nameće se misao da bi treća samostalna židovska država ovaj put mogla biti ujedno i posljednja.

Židovi su povijesna posebnost, ali kao Izabrani narod Božji oni simboliziraju i kršćanstvo. Katolička crkva, svjesna te nadnaravne stvarnosti od svojih početaka, stalno identificira sebe, dotično svoje vjernike sa starozavjetnim pojmom Izraela (tzv. »novi Izrael«). Židovi, a i kršćani u većini, nisu prihvatili Kristovu nauku, tako da jedni i drugi, na svoj način, još i danas očekuju lažnog

[21] Eugen Lennhoff, *Die Freimaurer*, Amalthea-Verlag, Zürich-Leipzig-Wien, 1929, s. 125.
[22] Takav pokušaj dogodio se i u Čehoslovačkoj 1968. (Michele Moramarco, *La massoneria ieri e oggi*, Giovanni De Vecchi Editore, Milano, 1977, s. 256).

mesiju. Taj lažni mesija jest Antikrist, u ime kojega su najprije Židovi, a zatim kršćani u Židovima, i inače, raspeli Krista, to je Bezbožnik, kojega stoljećima očekuju židovske i kršćanske mase, da im ostvari zemaljski raj i koji će se zato najprije njima pojaviti. U svijetu su za njegov dolazak sazreli uvjeti. Tehnološki napredak povezao je kontinente tako da omogućava ostvarivanje univerzalnog carstva zla. Suočeni smo i s proročenim velikim otpadom od vjere koji prethodi dolasku čovjeka grijeha. Prosječni čovjek postao je toliko izmanipuliran, da je izgubio vlastitu osobnost u odnosu na bližnje i postao plodno tlo za prihvaćanje pseudoreligije univerzalnih pretenzija. Bog u zemaljskoj povijesti za ovakav otpad oduvijek na uočljiv način kažnjava povijesni Izrael, a i kršćanstvo (novi Izrael) prati ista sudbina. Izrael doživljava poraz upravo onda kad vjeruje da trijumfira. Kako Izabrani narod radi istinitosti Božje riječi mora postojati do svršetka vremena, to smo suočeni s posebnim misterijem zajedničke ljudske sudbine...

KAZALO

NAPOMENA IZDAVAČA

Izabrani tekstovi koji se objavljuju u ovoj knjižici tvore dio piščeve veće cjeline na temu Izrael i Antikrist. Neki od ovih priloga objavljeni su u »Crkvi u svijetu« i »Maruliću«:

Carstvo Antikrista u viziji Dostojevskoga, Crkva u svijetu, XI, 1976, br. 1, 57—60.

Teološki i povijesni pojam Antikrista, Crkva u svijetu, XI, 1976, br. 2, 132—140.

Kristov duh isključivosti, Marulić, IX, 1976, br. 3, 241—245.

Metafizički smisao antijudaizma, Marulić, XI, 1978, br. 4, 375—377.